

**IV. ЦИВІЛЬНЕ І ПРОЦЕС.
ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС.
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

УДК 347.63

Глиняна Катерина Михайлівна
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

**ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

У статті аналізуються розвиток національного і міжнародного законодавства, яке регулює правовідносини усиновлення дітей. Послідовно описується розвиток законодавства, зміна його основних принципів щодо інституту усиновлення, встановлення міжнародних стандартів, реформування національного законодавства і т.д.

Ключові слова: правове регулювання, усиновлення, усиновитель, малолітня особа, статус, правовий захист, сімейне право, міжнародне право.

В статье анализируются развития национального и международного законодательства, которое регулирует правоотношения по усыновлению детей. Последовательно описывается развитие законодательства, изменение его основных принципов относительно института усыновления, установления международных стандартов, реформирование национального законодательства и т.д.

Ключевые слова: правовое регулирование, усыновление, усыновитель, малолетнее лицо, статус, правовая защита, семейное право, международное право.

The article analyzes the main stages of national and international legislation, which regulates the legal relationship on the adoption of children. Consistently describes the development of legislation, the change of its basic principles regarding the institution of adoption, the establishment of international standards, the modification of national legislation, etc.

Keywords: legal regulation, adoption, adopter, juvenile person, status, legal protection, family law, international law.

Усиновлення є одним із найдавніших та традиційних інститутів сімейного права. Правове регулювання цього соціального явища було відоме ще у стародавньому Римі. Але умови такого прийняття дітей у сім'ю, його процедура та правові наслідки змінювалися з історією розвитку людства. Загалом усиновлення залежало від ставлення суспільства до шлюбу, економічно-соціального рівня розвитку тієї чи іншої держави, її політичного устрою. Проблемами усиновлення займалися такі вчені юристи як Антокольская М.В., Белогорская Е., Беляева А.М., Веберс Я.Р., Ворожейкин Е.М., Веберс Я.Р., Ершова П., Заговорский А.И., Кузнецова И.М., Нечаева А.М., Пергамент А.И., Ромовская З., Рясенцев В.А., Свердлов Г.М., Шахматов В.П., Юрбургский Ю., Ясенцев В. А.

Останнім часом, все більше актуалізується питання усиновлення дітей іноземними. Це пов'язано з офіційним визнанням у нашій державі загальноцивілізаційних цінностей, поступовим усвідомленням необхідності формування громадянського суспільства, розширенням міжнародних зв'язків, визнанням Україною міжнародних правових актів. Традиційно Сімейний кодекс України містить окремий розділ, присвячений регулюванню сімейних відносин за участю іноземців, застосуванню законів іноземних держав та міжнародних договорів. Позиція законодавця зводиться до регулювання тільки найбільш важливих питань у сімейних відносинах, серед яких і правила щодо усиновлення дитини. В Україні не тільки визнаються акти цивільного стану, здійснені за кордоном за законодавством інших держав, а й в окремих випадках допускається застосування іноземних законів. Сімейне

законодавство іноземних держав застосовується в Україні, якщо воно не суперечить основним засадам регулювання сімейних відносин, передбачених у ст. 7 СК України. Крім того, закон дозволяє регулювати сімейні відносини і за договором між їх учасниками. Такі договори укладаються у письмовій формі і потребують нотаріального посвідчення. Право на врегулювання сімейних відносин на підставі договору мають як громадяни України, так іноземці [1, с. 304].

Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України, здійснюється на загальних засадах, передбачених главою 18 Сімейного кодексу України. Дозвіл на усиновлення іноземцем дитини надається, якщо протягом одного року з моменту взяття її на облік в компетентному органі держави не виявилось громадянина України, який бажав би її усиновити чи взяти її під опіку або піклування до себе в сім'ю. При цьому усиновлена дитина має право на збереження своєї національної ідентичності відповідно до конвенції про права дитини [2, с. 71-72]. Першим документом, який на міжнародному рівні закріпив права дитини, була Женевська декларація 1924 року, яка проголошувала обов'язок дорослих забезпечити дитину «найкращим, що їй може дати людство». Однак ця декларація не є досконалою з точки зору юридичної техніки, так як вона викладена у формі гасла до людства, не розглядає дитину як суб'єкта правовідносин і тільки поверхнево торкається проблеми прав дітей, фактично не розглядаючи питання усиновлення дітей іноземцями. Проте, значення цього документа важко переоцінити, адже саме Женевська декларація заклала основи для формування міжнародних прав у сфері прав дитини. Значним кроком у розвитку прав дитини стало прийняття у 1959 році Декларації про права дитини. В ній закріплено принцип, згідно з яким діти мають право на особливий захист. Важливо, що саме в цій декларації вперше було застосовано термін «інтереси дитини». В цьому акті знайшло своє вираження положення щодо недопустимості расової, релігійної та іншої дискримінації, яке є досить актуальним на сьогодні. Визначальне значення має те, що в

Декларації закріплено положення, яке забороняє торгівлю дітьми в будь-якій сфері [3, с. 201-205].

Серед уніфікованих актів у сфері міжнародного усиновлення варто звернути увагу на Гаазьку конвенцію про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення 1993 р., Гаазьку конвенцію про юрисдикцію, право, що застосовується та визнання рішень про усиновлення 1965 р., Мінську конвенцію про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р., Міжамериканську конвенцію про колізії усиновлення неповнолітніх 1994 р., Європейську конвенцію з усиновлення дітей 1967 р., Кодекс Бустаманте 1928 р. тощо. Правове регулювання відносин усиновлення з іноземним елементом в Україні здійснюється на основі низки нормативно-правових актів, міжнародних договорів, що визначають правові стандарти з усиновлення. Зокрема, Україна приєдналась до Конвенції ООН про права дитини, Мінської конвенції та Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої). Проте, Гаазька конвенція про захист прав дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення на даний момент не ратифікована Україною, що створює низку проблем при вирішенні цього питання [4, с. 407].

Гаазька конвенція про міжнародне усиновлення заснована на основоположних принципах у сфері міжнародного усиновлення, що передбачені Конвенцією ООН про права дитини. Водночас вона встановлює нові правила усиновлення щодо визнання усиновлення та його правових наслідків, співвідношення норм Конвенції з нормами національного законодавства та нормами міжнародних договорів тощо. Положення Конвенції акцентують увагу на недопустимості отримання матеріальної вигоди при здійсненні діяльності, спрямованої на виникнення, зміну чи припинення правовідносин у сфері міжнародного усиновлення. Механізм, запропонований Гаазькою конвенцією, передбачає, що процедура міжнародного усиновлення має складатися з трьох етапів: визначення можливості бути усиновленим; визначення можливості бути усиновлювачем; встановлення того, які пари

кандидатів в усиновлювачі і дітей, що можуть бути усиновлені, найбільш підходять один одному за більшістю характеристик.

Українське законодавство не містить критеріїв, за якими іноземні громадяни можуть або не можуть бути усиновлювачами. На них поширюються загальні вимоги до усиновлювачів, встановлені ст. 211 СК України. Згідно з підпунктом 3 п. 33 Постанови КМУ від 08.10.2008 № 905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей», іноземці, які виявили бажання усиновити дитину в Україні, повинні надати висновок компетентного органу країни проживання, який підтверджує можливість заявників бути усиновлювачами. Аналогічне положення міститься і в ч. 3 ст. 311 ЦПК України, де встановлений перелік документів, що подаються іноземцями до суду разом із заявою про усиновлення. Таким чином, ця норма фактично перекладає обов'язок оцінки «придатності» подружжя чи особи до усиновлення з компетентних органів в Україні на компетентні органи країни проживання кандидата в усиновлювачі [5, с. 612-613]. Концепція усиновлення як форма захисту дитинства ще не затвердилася в українському суспільстві, а усиновлення продовжує розглядатися як заміна біологічного батьківства. Така родинно-орієнтована концепція має наслідком те, що в нашій країні фактично відсутній належний механізм оцінки психологічної «придатності» усиновлювачів до усиновлення.

Ще однією проблемою правового регулювання міжнародного усиновлення в Україні є визначення можливості дитини бути усиновленою, адже вітчизняне законодавство враховує тільки наявність юридичних підстав та медичну історію дитини. При цьому не досліджуються психологічні та соціальні складові готовності дитини до усиновлення. Відповідно до положень Гаазької конвенції соціально-психологічна готовність дитини повинна включати висновок про те, що піклування про дитину її біологічними батьками неможливе або суперечить її інтересам, та оцінку здатності дитини отримати користь від влаштування її в нову сім'ю [6, с. 119]. Під час обговорення у 2010 році законопроекту «Про

приєднання України до Конвенції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення» досить багато суперечок точилися навколо діяльності на території України агентств з питань міжнародного усиновлення. Відповідно до положень ст. 216 СК України забороняється будь-яка посередницька, комерційна діяльність у галузі усиновлення дітей, що не узгоджується зі ст. 32 Гаазької конвенції, де визначено розмір винагороди, що набувається у процесі усиновлення. Отже, у випадку ратифікації цієї конвенції держава має встановити вимоги до діяльності таких агентств, враховуючи насамперед найвищі інтереси дітей. Таким чином, держава може передбачити їх обов'язкову реєстрацію чи ліцензування, встановити певні обмеження щодо кількості діючих агентств на території України, для того щоб забезпечити повний контроль за їх діяльністю з боку компетентних державних органів.

Проблемним моментом при міжнародному усиновленні є і контроль за дотриманням прав усиновлених дітей, які були вивезені за кордон. Гаазька конвенція не зобов'язує надавати звіти про поводження з дитиною після усиновлення, в даному випадку все залежить від національної політики держави. Більшість країн встановлюють максимальний період обов'язкової звітності від трьох до п'яти років після усиновлення. Інші іноземні держави ці обов'язки покладають на акредитовані агентства, які контролюються державними органами. Відповідно до Сімейного кодексу України, обов'язки щодо контролю за дотриманням прав усиновлених дітей за кордоном покладаються на відповідні консульські установи, які мають вести облік усиновлених дітей в кожній країні та здійснювати нагляд за дотриманням їхніх прав до досягнення ними 18 років. Однак тут виникає ще одна традиційна проблема – недостатнє фінансування. Необхідні кошти на нормальне функціонування діяльності консульських працівників, а саме: на надсилання листів-нагадувань, на пошук сімей-усиновителів, які змінили адресу проживання, на здійснення відряджень з метою відвідання усиновлювачів тощо. Також доцільно було б збільшити кількість консульських співробітників, які будуть

безпосередньо займатися з прийомними сім'ями [7]. За чинним українським законодавством іноземні сім'ї-усиновителі повинні перші три роки подавати щорічний звіт, у якому мають описувати процес соціалізації дитини. Адже протягом перших трьох років дитині складно звикнути до нової сім'ї, країни і мови. Часто батьки не говорять про ці проблеми, щоб в них не відібрали дитину. Сім'ї часто переїжджають в інше місце, не повідомляючи про це. Але як тоді українським дипломатам відстежити, що з дитиною все добре? Саме тому, через велику кількість дітей, які щороку усиновлюються іноземними громадянами, консульські установи не можуть ефективно і в повній мірі виконувати цю функцію, що може призводити до частого порушення прав українських дітей за кордоном.

Негативним фактором, проблемою при міжнародному усиновленні є випадки, коли бажачі усиновити дитину звертаються за допомогою до випадкових посередників, знайшовши їх в мережі Інтернет. Часто трапляється, що ці посередники викликають в Україну іноземців, беруть в них плату за свої послуги, а потім зникають. Саме з посередниками пов'язані випадки шахрайства навколо питання усиновлення [8, с. 6]. Для того, щоб запобігти таким ситуаціям законодавець може легалізувати таких суб'єктів, щоб вони виконували посередницькі функції на законних підставах і під контролем компетентних державних органів. Крім того, українське законодавство дозволяє усиновлювати дітей самотніх і навіть раніше судимим іноземним громадянам. Також іноземці можуть всиновлювати дітей, які не є сиротами і мають родичів. У зв'язку з цим виникають різні конфліктні ситуації, викликані порушенням прав дитини – громадянина України.

Усиновлені іноземними громадянами українські діти часто стають жертвами торгівлі людьми. Так, 26 липня 1994 р. було накладено мораторій на усиновлення українських дітей-сиріт іноземними громадянами. Це пов'язано з частими випадками масового незаконного усиновлення в Україні у цей період. Торгівля дітьми передбачає їх продаж чи іншу оплатну передачу за кордон з певною метою, однією з яких є усиновлення в комерційних цілях. Це оформлене спеціальним

юридичним актом прийняття у сім'ю неповнолітньої дитини на правах сина чи дочки з подальшим її використанням у жебрацтві, занятті азартними іграми, а також для укладення щодо неї договорів купівлі-продажу, міни та інших, пов'язаних з фактичною передачею права власності. За офіційними даними в Україні зареєстровано понад 100 тисяч сиріт, які потрапили під тягар торгівлі. В Україні проблема торгівлі дітьми та дитячими органами все більше загострюється, адже ззовні це виглядає як звичайне усиновлення неповнолітніх іноземцями. Ще однією складністю є відсутність двосторонніх договорів між Україною та іншими державами щодо боротьби та запобігання цьому злочину, внаслідок чого стає неможливим і його розкриття. Також негативний вплив справляє латентність з боку державних органів, відсутність офіційних даних щодо кількості викрадених дітей та реальних заходів захисту жертв цього злочину [9, с. 190-194].

Проблемою правового регулювання відносин міжнародного усиновлення є неузгодженість українського законодавства із законодавствами інших держав та міжнародними нормами. Так, Сімейний кодекс України передбачає, що усиновлена іноземцями дитина зберігає за собою громадянство України до 18 років. Водночас за законодавством США усиновлена її громадянами дитина автоматично набуває американське громадянство під час перетину кордону. Тому навіть якщо усиновителів позбавлять батьківських прав, дитина буде влаштована в іншу американську сім'ю без будь-якого узгодження з державними органами України. Особливе занепокоєння викликає усиновлення українських дітей у країні, де відбуваються збройні конфлікти. Відомо, що не одне десятиліття триває збройне протистояння між державами Ізраїль та Палестина, деякими арабськими державами. Навіть у період нормалізації відносин у ізраїльських містах від терористичних актів гинуть мирні жителі. Тим не менш, за даними Мінсоцполітики щороку громадяни Ізраїлю усиновлюють близько 70 українських дітей. Очевидно, що у даному випадку усиновлення несе загрозу життю та здоров'ю дитини. Таким чином, тільки укладання двосторонніх договорів з країнами, в

які найчастіше усиновлюють українських дітей, дозволить забезпечити кращий контроль за дотриманням їхніх прав у сім'ях іноземців. Крім того, укладання таких договорів дало б можливість повернути на Батьківщину дітей, які постраждали від насильства усиновлювачів.

Як відомо іноземець може усиновити дитину і до завершення строку її перебування на обліку та до досягнення дитиною п'яти років, якщо ця дитина страждає на хворобу, занесену до спеціального переліку. Однак як показує практика, здебільшого діти, які стоять на обліку для міжнародного усиновлення, не були усиновлені саме через вади здоров'я або через свій юридичний статус. Серед хвороб, що трапляються у дітей – розумова відсталість різного ступеня тяжкості, мовленнєві вади, гіперактивність, проблеми із зором, синдром Дауна, дитячий церебральний параліч, вроджений порок серця, важкі дефекти розвитку. Поширеним явищем є коли дитина перехворіла хворобою Боткіна або іншою тяжкою хворобою, яка дає ускладнення на серце та печінку, іноземці не хочуть навіть чути про кандидатуру цієї дитини. Дуже часто, перш ніж взяти дитину в сім'ю, вони досить ретельно переглядають її медичну картку і згодні взяти навіть розумово відсталу дитину, але зі здоровими внутрішніми органами.

Правове регулювання усиновлення підкорюється твердій імперативній нормі, що міститься в Розділі 6 СК України, згідно з якою у всіх випадках виникнення відносин з усиновлення, обтяжених іноземним елементом, слід застосовувати українське законодавство. Це положення в цілому відповідає ст. 21 «Конвенції про права дитини». Відступи від цього права можливі лише в тих ситуаціях, коли інше встановлено міжнародними договорами України. Для вирішення протиріч між різними правопорядками, які неоднаково регламентують відносини між батьками і дітьми, у внутрішньому праві багатьох країн та в міжнародних документах містяться відповідні колізійні норми. Під колізійною нормою слід розуміти правило, яке визначає, право якої країни має бути застосоване до відповідних цивільно-правових відносин. Колізійні норми відрізняються своєю багато варіантністю за предметом

регулювання і колізійними прив'язками, що фіксуються для тих чи інших відносин між батьками і дітьми. Внутрішні законодавства досить часто обмежуються встановленням однієї чи двох таких норм. Так, законодавства Латвії та В'єтнаму санкціонують застосування тільки свого закону для регулювання вказаних відносин, Венесуели – прив'язує ці відносини до місця проживання дитини, а Іспанія закріплює прив'язку до особистого закону дитини [10, с. 696]. Засади колізійного регулювання цих правовідносин визначають ст. 65 та ст. 66 ЗУ «Про міжнародне приватне право», які унормовують порядок встановлення та оскарження батьківства, яке визначається особистим законом дитини в момент її народження. Як відомо, при вирішенні питання особистого закону береться до уваги положення ЗУ «Про громадянство», а саме ст. 6, яка на перше місце серед підстав набуття українського громадянства ставить народження і територіальне походження. Крім цього враховується і така підстава, як усиновлення. Отже, український законодавець досить чітко встановив порядок встановлення українського громадянства, яким значною мірою полегшив колізійне регулювання правовідносин батьків і дітей з участю іноземного елемента. Це дуже важливо за умов змішаних шлюбів та фактичних сімейних відносин, кількість яких щороку збільшується [11, с. 81-87].

У внутрішньому праві багатьох країн норми, присвячені вирішенню питань міжнародного усиновлення встановлюють прив'язки до особистого закону (громадянства, місця проживання тощо) усиновителя з поєднанням із законом усиновлюваного, або третіх осіб, від яких залежить надання згоди на усиновлення, та інколи *lex fori* (закон суду, тобто прив'язка односторонньої колізійної норми, що означає застосування права тієї держави, чий суд розглядає справу). Це законодавства Грузії, Німеччини, Австрії, Угорщини, Греції, Іспанії, Італії, Ліхтенштейну.

Для уникнення спірних ситуацій сучасна міжнародна практика виробила три підходи до регулювання даного питання: усиновлення за участю іноземного елемента регулюється особистим законом усиновлювача (наприклад, в Австрії,

Німеччині, Швейцарії); усиновлення регулюється законом усиновлюваного. Наприклад, у Великобританії наказ про усиновлення видається англійським судом, усиновлення регламентується англійським правом. Це пов'язано з тим, що в цій країні закон про усиновлення був прийнятий після її приєднання до Європейської конвенції про усиновлення 1967 року. Згідно з цим законом, англійські суди на прохання усиновлювачів видають наказ про усиновлення в тих випадках, коли усиновлювачі і діти проживають на території держав-учасниць Конвенції; третя група держав регулює дані відносини особистим законом усиновлювача в органічному поєднанні з особистим законом усиновлюваного, причому особистим законом може бути як закон постійного місця проживання, так і закон громадянства (Франція, Норвегія, Швеція, Фінляндія, країни Латинської Америки) [12, с. 25-29].

Таким чином, єдиного підходу до вирішення даного питання немає. Вирішення колізійних питань усиновлення відповідно до законодавства держави, громадянином якої на момент подачі заяви про усиновлення є усиновлювач, відповідає міжнародній практиці. Адже дитині, усиновленій іноземцем, доведеться залишити свою країну і жити в країні усиновлювача, де вона повинна бути захищена у правовому відношенні. Водночас використання прив'язки «особистий закон усиновлювача» не завжди буде відповідати інтересам дитини, оскільки в іноземному законодавстві може бути вказаний інший вік, з настанням якого необхідно отримати згоду дитини на усиновлення, отже встановлювати інша різниця у віці між усиновлювачем та дитиною, можуть бути інші наслідки усиновлення і вимоги до осіб, які можуть бути усиновлювачами. Другий підхід, згідно з яким застосовується особистий закон дитини сьогодні практично не використовується, але закріплений в законодавстві Республіки Білорусь. Білоруські законодавці пояснюють це тим, що ці правовідносини настільки важливі, що вони повинні регулюватися тільки законодавством Білорусії. З цього можна зробити висновок, що застосування іноземного права може суперечити основам правопорядку Республіки Білорусь.

Щодо третього підходу, тобто спільного застосування права усиновлювача і права усиновлюваного, то він передбачає, що при міжнародному усиновленні застосовується особистий закон усиновлювача, але з обов'язковим врахування окремих імперативних положень тієї держави, громадянином якої є дитина. На думку багатьох правознавців вирішення даного питання таким чином найбільш повно відповідає інтересам дитини, оскільки діти отримують подвійний захист – і за правилами іншої держави, і за правилами держави своєї громадянської приналежності.

Отже, кожній державі відомий інститут усиновлення взагалі і міжнародного зокрема, але в них по-різному регулюються умови його встановлення. Це пов'язано з релігією, мораллю, традиціями, звичаями, принципами життя в тій чи іншій країні. Упродовж останніх років одним із основних напрямків державної політики України є реалізація комплексу заходів, спрямованих на захист дитинства. Захист прав дітей, і насамперед такої категорії як діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, належить до пріоритетних завдань держави. Створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї є однією з головних засад державної політики у сфері соціального захисту дітей. Незважаючи на досить розвинуту законодавчу базу щодо захисту прав дітей, в Україні дедалі збільшується кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, значна частина яких поповнює дитячі будинки та школи-інтернати. Важливим кроком для зменшення кількості таких дітей є усиновлення – національне та міжнародне. Сучасні міжнародні стандарти вважають міжнародне усиновлення найкращим варіантом для дітей, які не можуть отримати належної опіки у своїй країні. Правові та соціальні питання міжнародного усиновлення повинні завжди бути в центрі уваги не тільки відповідних державних структур, а і суспільства, правозахисних організацій та всієї міжнародної спільноти. Незважаючи на те, що на сьогодні існує досить багато спірних моментів та колізійних норм, міжнародне усиновлення вважається найкращим засобом забезпечення дітей батьками, які зможуть створити їм кращі умови для життя.

Література:

1. Сімейне право України : Підручн. / За ред. Гопанчука В. С. – К. : Істина, 2002. – 304 с.
2. Румянцева-Козовник А.В. Правові аспекти усиновлення іноземцями дітей, які є громадянами України / А. В. Румянцева-Козовник // Наше право № 6. – 2014. – С. 71-72
3. Скоробогач О. В. Міжнародно-правові стандарти усиновлення іноземцями дітей, які є громадянами України / О.В. Скоробогач // Право і безпека. – 2013. - № 1 (48). – С. 201-205.
4. Кухар А. О. Актуальні питання удосконалення інституту міжнародного усиновлення / А. О. Кухар // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2010. – Вип. 48. – С. 407.
5. Погорецька Н.В. Міжнародне усиновлення : проблемні питання / Н.В. Погорецька // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 612, 613. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http:// archive.nbuv.gov.ua / e-journals/FP/2011-3/11pnvupp.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11pnvupp.pdf).
6. Cantwell N., Lammerantl, Martinez-Mora L. Assessment of the Adoption System in Ukraine. – Geneva ISS, October 2005. – P. 119. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.osce.org/ukraine/75897?download=true>.

УДК 343.3

Мазуренко Світлана Вікторівна

канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права
Національного університету
"Одеська юридична академія"

**ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ ЯК
СУСПІЛЬНОГО ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО ЯВИЩА**

В статті розглянуто поняття «кіберзлочинність» та її види як соціально-небезпечне явище на різних етапах технічного прогресу, починаючи з середини двадцятого століття; охарактеризовані наслідки даної злочинної діяльності та методи боротьби з нею в Україні та інших країнах світу.